

Miten kynnyks poistetaan

Olen opettanut lukutaitoa 3000 heikosti lukevalle nuorelle teknisen alan ammattiopistoissa. Heidän lukumotivaatiota heikentävät syyt on helppo luetella: lukihäiriöt, oppimisvaikeudet, erilaiset keskittymiskyvyn ongelmat, impulssikontrollin puute ja joskus päihdeongelmat. Ylivoimaiselta enemmistöltä puuttuvat myös lukevat esikuvat ja elävä suhde lastenkirjallisuuteen.

Opetustilannetta vaikeuttaa se, että nämä nuoret ovat jo vuosia sitten tottuneet ajatukseen, että he ovat huonoja äidinkieleensä. He suoriutuvat heikosti ja tietävät sen, ja siksi heidän motivaationsa on matala. Sanoisin, että he antavat opettavalle asialle noin neljän minuutin mahdollisuuden. Jos sinä aikana ei pysty herättämään heidän kiinnostusta aiheeseen, peli on menetetty.

Erityisopetuksen peukalosääntö on, että kynnyksen madaltaminen opettavaan asiaan ei riitä. Kynnyks pitää saada poistettua kokonaan. On lähdettävä liikkeelle jo ennestään tutusta tontista. Opettajan sosiaaliset taidot myös korostuvat, pelkän vuorovaikutuksen synnyttäminen vaatii usein ponnistelua. Tässä työssä Mikko Sarjanen on ollut kullannarvoinen työpari, sillä hänen kykynsä muodostaa tiivis suhde tuntemattomiin ihmisiin on oppitunneilla korvaamaton.

Lukutaidon opettamisessa tälle ryhmälle on myös paradoksaalisesti vältettävä tekstipohjaista työskentelyä. Kirjoituksen ja puheen välistä rajaa liudentamalla suuri osa tekstianalyysistä on mahdollista hoitaa suullisesti. Lukemisaktin ponnistelusta päästään silloin suoraan semantiikkaan ja syntaksiin, kompastelematta tekstin tankkaamisen koukeroihin.



Merkillepantavaa heikosti lukevissa oppilaissa on heidän hyvät valmiutensa. Suurimman oppimiskynnyksen muodostaakin motivaatio, joka on koetuksella suurimmalla osalla myötäsyttyisten vaikeuksien takia.

Kaikki nuoria opettaneet tietävät valtaosan heikosti pärjäävistä nuorista ajattelevan, että heillä osaisivat mitä vain, jos vain kiinnostaisi opetella. Se synnyttää valheellista itsetuntoa juuri sillä alueella, jonka kehittyminen edellyttää toistoa. Totuus on, että käsitteellistä ajattelua ei hallitse ennen kuin sillä alkaa systemaattisesti operoida – aivan kuin englantia ei hallitse ilman jatkuvaa toistoa.

Oppimiskynnyksen poistaminen onnistuu helpoiten opettamalla uutta asiaa tavalla,

jonka oppilaat luulevat jo ennestään tietävänsä. Esimerkiksi kriittistä medialukutaitoa on helpointa opettaa asettamalla oppilaat asiantuntijoiksi. Kriittinen hahmotus syntyy silloin kollektiivisena asenteena takertumatta oppilaiden yksilöllisiin puutteisiin. Tekstianalyysin mekanismien hahmottamisessa onkin tehokkainta operoida sellaisella aineistolla, jonka oppilaat kuvittelevat tuntevansa läpikotaisin. Se voi olla vaikka lastenlaulu.

On ollut kiinnostavaa huomata, että hankalakin oppilaat saattavat osoittaa hyvin korkeaa lukutaitoa, kun lukemisen esteet saa raivattua tieltä. Poikien heikko menestys lukuaineissa liittyykin varmasti osittain mittaustapaan. Alisuoriutumisen syy on tarve kompensoida huonoja tekstitaitojen lähtökohtia asennoitumalla koko aiheeseen yhdentekevänä.

Kun opettavaan asiaan syntyy ulkokohtainen

suhde, sen voi ohittaa sanoilla ”so what”. Opettajan harteille jää silloin vääntää rautalangasta asian relevanssi. Ongelma ei tältä osin selvästi ole opettajien taidoissa, vaan resursseissa. Oppimistulosten polarisoitumisen syy on erityisopetuksen vähäisyydessä. Lukivaikeuksiin pitäisi puuttua ennen kuin oppilas itse tiedostaa ongelman. Tapaamieni oppilaideni kanssa ollaan usein jo 10 vuotta myöhässä.

Aleksis Salusjärvi

Helsingissä asuva kulttuuritoimittaja ja sanataideohjaaja, joka on vetänyt ammattikouluihin suunnatun sadan työpajan Sanat haltuun -hankkeen yhdessä Mikko Sarjasen kanssa.

Totuus on, että käsitteellistä ajattelua ei hallitse ennen kuin sillä alkaa systemaattisesti operoida – aivan kuin englantia ei hallitse ilman jatkuvaa toistoa.